

2. Окуу жана түшүнүүнү уюштуруу негизинен адабий окуу сабагында ишке ашырылары көрсөтүлдү. Адабий окуу – эне тилин үйрөтүүнүн, окутуунун, аны практикада колдонуунун өзгөчөлүгүн, максатын, мазмунун жана ыкмаларын, биринчиден, тил – бул баарлашуунун каражаты, экинчиден, окутуу процессинин педагогикалык-психологиялык мыйзам ченемдүүлүктөрүн, үчүнчүдөн, коомдун социалдык керектөөлөрүн аныктары белгиленди;

3. Окуучуларда окуу көндүмдөрүнүн калыптануусу, окуу жана түшүнүү, көркөм окуу ыгына ээ болуу мүмкүнчүлүгү адабий окуу предметинин алкагында ишке ашары көрсөтүлдү.

Адабияттар тизмеси

1. **Сакиева, С.С.** “Адабий окуу” окуулугундагы окуучунун чыгармачылыгынын булактары [Текст] / С.С. Сакиева // Известия ВУЗов Кыргызстана. – Бишкек, 2016. - № 8. – 129 с.
2. Развитие умений смыслового чтения в начальной школе. Начальная школа [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://school2100.com/upload/iblock/cff/cff31f46b37bd8fe6d02f4473e2ebc54.pdf>.
3. Билим берүү кызматкерлери үчүн тренинг «Башталгыч мектеп үчүн билим берүү стандарттары» [Текст]. – Бишкек, 2017. – 15 с.
4. **Мамбетакунов, Э.** Педагогиканын негиздери [Текст] / Э. Мамбетакунов, Т. Сияев. – Бишкек, 2008. – 74 с.
5. **Мендеева, Д.Р.** Влияние художественной литературы на формирование личности школьников [Текст] / Д.Р. Мендеева. – Благовещенск, 2016. – 160 с.
6. **Маматумаров, А.Т.** Башталгыч класстарда окуу көндүмдөрүн калыптандыруунун психологиялык негиздери [Текст] / А.Т. Маматумаров // С.Нааматов атындагы НМУнун жарчысы. – Нарын: НМУ, 2016. - № 2,3. – С. 148-151.
7. Керемет окуу [Электронный ресурс]. – Бишкек, 2023. – Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=157OoyJ9IXU>.
8. **Сакиева, С.С.** Адабий окууга үйрөтүүгө карата жаңыча көз караштар [Текст] / С.С. Сакиева // Известия ВУЗов Кыргызстана. – Бишкек, 2016. - № 7. – С. 203-206.
9. **Рысбаев, С.К.** Баланын китеп окуусун уюштуруу технологиялары [Текст] / С.К. Рысбаев. – Бишкек, 2015. – 70 с.
10. **Новикова, С.В.** Анализ и оценка величины активной двигательной деятельности детей 5-6 лет в дошкольных образовательных организациях [Текст] / С.В. Новикова, Е.Ю. Немечева, И.С. Узакбаев // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУМУ, 2022. – №3. – С. 103 - 107.
11. **Таджибаева, З.М.** Проблемы преемственности дошкольного и начального образования [Текст] / З.М. Таджибаева // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУУ, 2011 – №3,4. – С.18 – 22.
12. **Сабилова, Ф.Р.** Интегрированное обучение как условие развития речевого творчества у младших школьников [Текст] / Ф.Р. Сабилова // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУУ, 2011. - №3,4. – С. 22 -27.

DOI:10.54834/16945220_2023_2_200

Поступила в редакцию: 29.05.2023 г.

УДК: 80. 377.5

Кашкариева М.А.

ст. преп. Кыргызско-Узбекского Межд. универ. им. Б.Сыдыкова, Кыргызская Республика

Тентимишова А.К.

к.ф.н., Кыргызско-Узбекский Межд. универ. им. Б.Сыдыкова, Кыргызская Республика

КЫРГЫЗ ТИЛИН КОММУНИКАТИВДИК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮККӨ БАГЫТТАП ОКУТУУНУН ПЕДАГОГИКАЛЫК МАСЕЛЕЛЕРИ

Илимий жумушта изилдөөнүн предмети болуп колледждерде кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун технологиялары эсептелинет. Изилдөөнүн максаты -

коммуникативдик компетенцияга негиздеп окутуунун технологияларын иштеп чыгуу менен студенттердин ой-жүгүртүүсү, кеп адебинин жогорулашы, баарлашуу көндүмдөрүнүн алгылыктуу жактарын белгилөө менен көрсөтүп берүү, ошондой эле студенттерди коммуниктивдик багытта окутуунун илимий-теориялык негиздерин аныктоо болуп саналат. Тагыраак айтканда колледждерде кыргыз тилин коммуникативдик багытта окутууну педагогика менен айкалышта карап, татаал жана көп кырдуу жараян экендиги такталат. Изилдөөдө байкоо жана талдоо усулу колдонулду. Изилдөөнүн жыйынтыгында тилдик компетенция коммуникативдик компетенциянын негизги компоненти экендиги чечмеленип, коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун жолдору аныкталды. Изилдөөнүн баалуулугу катары колледждердеги студенттердин адистигине багытталган кыргыз тилин окутуудагы негизги кеп ишмердүүлүгүнүн көндүмдөрүн өнүктүрүү саналат. Ошону менен бирге алардын лексиконун байытуу туурасындагы коммуникативдик компетенттүүлүктүн сапаттуу практикалуулугу эсептелинет. Изилдөөдөн алынган жыйынтыктар колледждердеги кыргыз тилин окутуу жараянына пайдаланууга сунушталат.

Негизги сөздөр: кеп ишмердүүлүк; коммуникативдик жөндөмдүүлүк; тыянак; чечкиндүүлүк; педагогикалык кырдаал; сыйлашуу этикети; тилдик ыкмалар; шык.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ КОММУНИКАТИВНО КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА ОБУЧЕНИЯ КЫРГЫЗСКОМУ ЯЗЫКУ

Предметом исследования в данной работе являются технологии обучения кыргызскому языку в колледжах на основе коммуникативной компетенции. Цель исследования - разработать технологию обучения на основе коммуникативной компетентности, показать допустимые стороны мышления студентов, речевого этикета, коммуникативных навыков, а также определить научно-теоретические основы обучения студентов в коммуникативном направлении. Более конкретно, обучение кыргызскому языку в коммуникативном направлении в колледжах рассматривается в комплексе с педагогикой и трактуется как сложный, и многогранный процесс. В результате исследования осмыслено, что языковая компетенция является основным компонентом коммуникативной компетенции и определены способы обучения, основанные на коммуникативной компетенции. Ценность исследования заключается в развитии навыков основной речевой деятельности при обучении кыргызскому языку, направленных на специализацию учащихся колледжей. При этом рассчитывается качественная практичность коммуникативной компетенции в обогащении своего словарного запаса. Полученные результаты исследования предложено использовать в процессе обучения кыргызскому языку в колледжах.

Ключевые слова: речевая деятельность; коммуникативные способности; заключение; определение; педагогическая ситуация; этикет уважения; лингвистические методы; навык.

PEDAGOGICAL ISSUES OF TEACHING THE KYRGYZ LANGUAGE ORIENTED TO COMMUNICATIVE COMPETENCE

The subject of research in the scientific article is the calculation of the technologies of Kyrgyz language teaching in colleges based on communicative competence. The purpose of the research is to develop teaching technologies based on communicative competence, to show the acceptable aspects of students' thinking, speech etiquette, communicative skills, and also to determine the scientific and theoretical foundations of teaching students in the communicative direction. More specifically, the teaching of the Kyrgyz language in the communicative direction in colleges is considered in combination with pedagogy, and it is interpreted as a complex and multifaceted process. Observation and analysis, comparative-historical methods of research were used here. Communication is a complex and multifaceted process that ensures students' life-social relationships with each other, joint activities. As a result, it was clarified that communication is a complex and multi-faceted process that ensures students' life-social relations with each other, joint activities. One of the main competencies in teaching the Kyrgyz language aimed at the specialization of students in colleges is considered as the value of the study - the activities of enriching their lexicon by developing communication, listening, writing, speaking and reading comprehension skills. It was also suggested to use the scientific-theoretical basis of teaching with methods of communicative competence in the teaching process.

Key words: speech activity; communicative ability; conclusion; determination; pedagogical situation; etiquette of respect; linguistic methods; skill.

Киришүү. Орто кесиптик билим берүүчү окуу жайларында окууга болгон суроо-талаптар улам барган сайын өсүп, колледждердин саны көбөйүп, даярдалуучу адистиктер да учур талабына ылайык улам арбып бара жатат. Билим берүү жана илим министрлигинин азыркы коомдун социалдык, адистик суроо-талаптарын, белгилүү бир адистерге болгон муктаждыктарын аныктап, тактап, аларга ылайык улам жаңы адистиктерди ачууга болгон алгылыктуу аракеттерине да байланыштуу болууда. Мына ушул себептен коом талабына ылайык кыргыз тили боюнча өтүлүүчү ар бир сабак коммуникативдик практикалык көндүмдөрдү калыптандырууга багытталышы керек болууда. Сабакта студенттер сүйлөй билүүнүн, улууну урматтап, кичүүнү ызаттоонун маектешүүнүн, баарлашуунун, бири-бирин баалап, сыйлашуунун этикетине, лексикалык, грамматикалык материалдарды пайдалануу менен оозеки, жазуу түрүндөгү байланыштуу кебинин, кеп маданиятынын ыкмаларына, башкаларды уга билүү менен, өзүнүн ой-пикир, көз карашын далилдеп, коргой алуунун көндүмдөрүнө ээ болууга милдеттүү. Коммуникативдик компетенцияга Биялиев К.А.: “Бул-маектешүүнүн максаттарына, кырдаалына жараша кеп ишмердүүлүгүн жүргүзүү жөндөмдүүлүгү”-деп аныктама берген [1].

Колледждердин студенттеринин баарлашуу жөндөмдүүлүктөрүн калыптандыруу үчүн барынан мурда сүйлөмдөр грамматикалык жана лексикалык жактан туура түзүлүшү, жана сүйлөшүп жаткан экинчи жакка түшүнүктүү болушу үчүн грамматикалык, лексикалык билимдерге ээ болушу керек. 20-кылымдын 70-90-жылдарында бир канча дескриптивдүү тилдердин коммуникативдик компетенциясынын моделдери болгон. Мисалы, Д.Хаймс биринчилерден болуп, тил билүү - бул грамматика жана лексика менен гана чектелип калбайт, ал андан ары социалдык шартта пайдалануу дегендик. Негизинен Тилдердин коммуникативдүү компетенциясы төмөндөгү компетенцияларды камтыйт десек болот:

- лингвистикалык;
- социалдык лингвистикалык;
- дискурсивдүү;
- стратегиялык.

Бирок 1975-жылы Ян Ванн Эк тарабынанан коммуникативдүү компетенцияны түшүндүрмөсүнө Европа кеңешинде спецификациясы киргизилген. Ал коммуникативдүү компетенция төмөнкү компоненттерден же субкомпетенциядан түзүлөт деген ойду айткан:

- лингвистикалык компетенция;
- социалингвистикалык компетенция;
- дискурстик компетенция.

Алган билимин түшүнүү жана кандайдыр бир мааниге багытталган коммуникация максатында логикалык жактан өзүнүн пикирин айтуу «Коммуникативдик компетенция» терминин орустун лингводидактикасына илимий жактан киргизген жана ошол эле убакта практикалаган М.Н. Вятютнев экендигин баса белгилеп кетүүбүз керек.

Негизинен М.Н.Вятютнев компетенцияны эки түргө бөлүп караган: тилдик жана коммуникативдик. Ошондой эле коммуникативдик компетенция боюнча лингводидактик П.Дуайе төмөнкүдөй компетенцияларды сунуштаган:

- сүйлөө компетенциясы;
- жазуудагы компетенция;
- окуудагы компетенция.

Ушул жерден Е.И.Пассов менен Н.Е.Кузовлевалар тарабынан грамматикалык көндүм жана жөндөмдөрдүн негизинде түзүлгөн сабактар боюнча өз ойлорун ортого салышып, ал боюнча беш тепкичти сунушташкандыгын кошуп айтып өтүүбүз керек.

Кандайдыр бир жаңы грамматикалык форманы жолуктургандан кийин колледж студенти аны кабыл алат. Анан студентке бул грамматикалык форманы колдонууга талап болсо, ал аны эстеп калууга аракет кылат, демек, студенттин грамматикалык көрүнүшүнө карата биринчи аракети бул - кабыл алуу [2].

Бирок бул жерден суроо жаралат: колледж студентинде эстеп калуу талабы кантип пайда болот, андан кийин ошол грамматикалык форманы кепте колдонууда жетиштирүүгө болобу?

Мындан төмөнкүдөй эреже келип чыгат:

Эгер колледждин студенти грамматикалык форманы кандай максатта колдонууну билсе, аң-сезими менен толук түшүнсө аны күнүмдүк кебинде колдонот. «Кептин прагматикасы» мына ушундан чыгат деген натыйжалуу ойду айтсак болот. Грамматикалык эрежелерди жана формаларды эң мыкты билип, бирок колдонууну билбей калуу мүмкүн деген пикирге келсек болот.

Ал эми тилдик коммуникативдик компетенция түшүнүгүнө көңүл бөлсөк, ар кайсы мезгилдерде өлкөлөрдүн окумуштуулары бир канча аныктама беришкен. А.Холлидей тилдик карым-катнашка тышкы жана ички даярдык коммуникативдик компетенциянын аныктамасы деп берет [3].

Дидактикада жана методикада коммуникативдик компетенттүүлүктүн компоненттик курамын, анын структурасын изилдеген окумуштуулар И.Л.Бим, И.А.Зимняя, А.И.Р.Максимова, А.В.Хуторскийскийди баса белгилесек болот. Ал эми чет өлкөлүк илимпоздор: Д.Хаймз, А.Холидей, Ян Ван Эк жана башкалар өтүү керек деп ойлойбуз.

Окумуштуулардын изилдөөлөрүнө ылайык коммуникативдик компетенттүүлүктүн структурасын изилдөөгө карата технологиялардын ар түрдүүлүгүн жалпылаштырылгандан соң, төмөнкүдөй бөлүнүштөр алынат:

1. Лингвистикалык лексика, фонетика, орфография грамматикалык эрежелердин, сөздүк бирдиктердин жана фонологиянын тутумдук окуусу;

2. Дискурсивдүү окуу тексттердин ар кандай түрлөрүн түшүнүүнүн негизинде оозеки жана жазуу түрүндөгү функционалдык стилдерди логикалык бир бүтүндүктү куруу жөндөмдүүлүгү, айтып берүү тибине карата лингвистикалык каражаттарды тандоо;

3. Прогматикалык; (коммуникативдик максатка ийгиликтүү жетишүү);

4. Стратегиялык; (коммуникациянын кыйынчылыктарын жеңүү);

5. Социо-маданий; (социомаданий ченемдерге шайкеш келүү) тил алып жүрүүчүнүн маданий өзгөчөлүктөрүн, алардын каада-салттарын, жүрүм-турумун жана адеп - ченемдерин, баарлашуу жараянында баалоо.

Баарлашууга негиздеп окутуу колледждердеги студенттер тарабынан өз-ара мамилелердин мүнөздүү системасы катары кабыл алуучу кырдаалдардын негизинде жүргүзүлөт. Ошондуктан тил компетенциясына окутууда кырдаал принцибин эске алуу керек. Кырдаалдардын негизинде өзгөчө кызыгуу окутуунун бардык системаларында алардын жалпы орду менен гана эмес, аларга коммуникативдик компетенцияны түзүүдө берилген роль менен да түшүндүрүлөт. Колледж студенти үйрөнүп жаткан тилинде өзүн тааныштыра билип, аңгемелешүүгө катышып, жүз ачаар даярдап, өзүнүн активдүүлүгүн максатын жана маанилүүлүгүн түшүнүш керек. Ар бир эле сабакты пландаштырып жатканда окутуунун принциптери сакталуу менен колледж студенттеринин коммуникативдик компетенциясын

түзүү үчүн керектүү шарттарды карап чыгуу керек. Ал үчүн коммуникативдик компетенциясын түзүү үчүн керектүү шарттар төмөнкүлөр болуу керек:

- колледж студентинин үзгүлтүксүз оозеки сүйлөө практикасы;
- бардык көнүгүүлөрдө тигил же бул деңгээлде оозеки сүйлөөнүн болушу;
- баарлашуу үчүн түрдүү баалуу материалдарды колдонуу;
- колледж студенттеринин оозеки сүйлөө, ой жүгүртүү жигердүүлүгүн дайыма активдештирип туруу;
- сабактын речтик мүнөзү.

Андан сырткары колледждерде кыргыз тилин окутуу жараянында студенттердин төмөнкү инсандык сапаттарын эске алуу зарыл:

- шык жөндөмүн;
- өзүнө-өзү билим берүү жөндөмдөрүн;
- кызыкчылыктар чөйрөсүн;
- дүйнө таанымын;
- эмоционалдык-сезүү чөйрөсүн;
- инсандык жамааттагы статусун;
- коммуникативдик мотивациясы.

Бул тыянактарга таянуу менен кандай болбосун, оозеки сүйлөө ишмердүүлүгүнүн баштапкы учурун “шык” деп түшүнүү керек, ал ишмердүүлүккө түрткү берет жана багыттайт. Коммуникативдик шыктандыруу колледждерде кыргыз тилин окутууда чоң мааниге ээ.

Баарлашуу компетенциясы - бул бирөөлөрдүн сөзүн түшүнүү гана эмес, ал өзүнө негизги кептик түшүнүктөрдү камтыйт: стилдер, кептин түрлөрү, суроонун түзүлүшү, жай айтып берүү, ой жүгүртүү, текстти талдай алуу, эң негизгиси социалдык жашоосунда коммуникабилдүү сапатка ээ болуусу. Колледждерде кыргыз тилин окутууда баарлашуу компетентүүлүгү - студенттин тилдик мүмкүнчүлүгүн ар тараптан өнүктүрөт, ошондой эле окутуу ишмердигин ар тараптуу кылып, студенттеги индивидке өнүгүүнү, алардын таанып-билүү активдүүлүгүн, чыгармачыл ой жүгүртүүсүн стандарттан тышкары турган баарлашуу милдеттерди өз алдынча чече алуусун камсыз кыла алат.

Эркин баарлашууга багыт алуу принциби окутуу каражаттарын аныктайт, алардын жардамы аркылуу сүйлөшүүгө стимул берген үн жана басып чыгарылган материалдын үйрөнүүчү тилдин коммуникативдик функциясын билүүгө болот. Бул принципти ишке ашыруунун маанилүү шарты сүйлөшүү аркылуу окутуу болуп саналат, анда мотивдүүлүк, максатка багытталгандык, маалымдуулук, кырдаалдык, функционалдуулук, сүйлөшүүгө киргендердин өз ара аракеттенүүсүнүн өнөктөштүк мүнөзү жана бул үчүн колдонулуучу речтик каражаттардын системасы сыяктуу болжолдоолор чагылдырылат [4].

Бул оозеки сүйлөшүүнү жакшы жолго коёт, социалдык чечкиндүүлүктү талап кылган кырдаалдарда колдонууну камсыздайт. Аталган принципти ишке ашыруу үчүн ролдорго бөлүштүрүп окутуу, долбоорлор ж.б. колдонулат. Колледж студенттеринде коммуникативдик шык-жөндөмдөрдү калыптандыруу үчүн биринчи кезекте сүйлөмдөр грамматикалык жана лексикалык жактан туура түзүлүшү, өнөктөшүнө түшүнүктүү болушу үчүн сөзсүз грамматикалык, лексикалык билимдерге ээ болуусу керек.

Баарлашуунун компетенциясы студенттер тарабынан өз ара мамилелердин мүнөздүү системасы катары кабыл алынуучу кырдаалдардын негизинде жүргүзүлөт, ошондуктан тил компетенциясына окутууда кырдаал принцибин эске алуу керек. Кырдаалдын негизинде өзгөчө кызыгуу менен окутуунун бардык системаларында алардын жалпы орду менен гана

эмес, аларга коммуникативдик компетенцияны түзүүдө берилген роль менен да түшүндүрүлөт.

А.К.Хелидейдин ою боюнча, ар бир конкреттүү социалдык кырдаалдын структурасында төмөнкү компоненттерди бөлүп кароого болоорун айтат:

- тоналдуулук;
- сүйлөшүүчүлөрдүн ортосундагы инсандар аралык мамилелер;
- ролдук мамилелер;
- дискурс чөйрөсү.

Бул ойлорду жыйынтыктоо менен азыркы мезгилде коммуникативдик актынын катышуучулары жүргүзүп жаткан баарлашуунун темасы же коомдук ишмердиктин чөйрөсү деп түшүндүрсөк болот. Туура тандалган таяныч колледж студентине лексиканы өздөштүрүүдө, жалпысынан окутууда лексико-грамматикалык структураларды тез жана туура тандаганга жардам берет деп ойлойбуз. Тактап айтканда таянычтарды, структураларды, схемаларды, таблицаларды иштеп чыгуу окутуучудан кошумча убакытты талап кылат. Бирок Бекембай Апыш айткандай “Окутуучуга окутуу канчалык оңой болсо, студентке окуу ошончолук кыйын болот, окутуучуга окутуу канчалык кыйын болсо, студентке окуу ошончолук оңой болот” - деген [5].

Негизинен тилдик компетенция эркин баарлашуунун негизги компоненти болуп саналат. Тилдик компетенциясы жок коммуникативдик компетенция түзүлүшү мүмкүн эмес. Коммуникативдик компетенция компетенциялардын негизгилеринин бири –болуп саналат жана аны түптөө окуу жараянынын бардык предметтик тармактары менен камсыз болушу керек.

Мамлекеттик тилинде маалымат алуу менен колледж студенти аны өз турмушунда кеңири колдоно алат. Себеби кыргыз тилинин практикалык курсу студенттердин туура сүйлөөсүнө, өз оюн башкаларга ачык, так жеткире билүүсүнө, баарлашуу чеберчилигине, оозеки кеп ишмердүүлүгүнө, диалог, монолог, маектешүү, пикирлешүү, өз алдынча жазуу жүзүндө баяндама, дил баян, эссе жаза алуусуна алып келет. Байланыштуу кептин ар кыл стилдери жана түрлөрү боюнча практикалык иштерди аткара алуусу, кырдаал шартка ылайык логикалуу, аргументтештирип, далилдүү сүйлөй билүүсүнө, иш кагаздарынын үлгүлөрүн даярдай алуусуна, тактап айтканда, кыргыз тили сабагынан алган билгичтик, көндүмдөрүн өзүнүн социалдык турмушунда кенен пайдалануу менен, муктаждыктарын канааттандыра алуусуна алып келет десек болот.

Бүгүнкү социалдык өнүгүүгө умтулган жаңы заманда салттык менталдуулуктан айырмаланып, буга чейинки изилдөөнүн баары актуалдуулугун жоготуп, жаңы менталитетке ээ болууну талап кылып отурат. Мезгилдин агымынан артта калбаш үчүн билим берүү жаатында билимдүүлүк, профессионалдык компетенттүүлүк, ишмердүүлүк, социалдык мобилдүүлүккө берилгендик сыяктуу жана башкаларды жаңы инновациялык сапаттарды күтүшү зарыл болуп турат. Ушул өңүттөн караганда дүйнөлүк прогрессивдүү маданияттын өрнөктөрүн, эл аралык этиканы өздөштүрүү, башка улуттардын дөөлөттөрүнө түшүнүү менен мамиле жасай билүү касиетине ээ болуу улуттук өнүгүүбүздүн шарттарынын бири экендигин туюнтуу, аны колледждерде кыргыз тили сабагында да жайылтуу, маалымат берүү зарыл деген тыянакка келебиз.

Жыйынтыктар:

1. Тилдик компетенциянын көмөгүндө коммуникативдик компетенцияны колледж студенттеринде калыптандыруу жолдору чечмеленди;

2. Колледждерде кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун ыкмалары аныкталды;

3. Студенттердин лексиконун байытуу туурасындагы коммуникативдик компетенттүлүктүн практикалуулугу такталды. Изилдөөдөн алынган жыйынтыктар колледждердеги кыргыз тилин окутуу жараянына пайдаланууга сунушталды.

Адабияттар тизмеси:

1. **Коновленко, М.Ю.** Теория коммуникации [Текст] / М.Ю. Коновленко, В.А. Коновленко. – М.: КНОРУС, 2014. – 415 с.
2. **Мусаева, В.И.** Кыргыз тилин компетенттүүлүктөргө багыттап окутуунун натыйжалуулугу [Текст] / В.И. Мусаева // Кабарлар. – Бишкек, 2014. - №1 (29). – С. 27-34.
3. **Бекбоев, И.** Инсанга багыттап окутуу технологиясынын теориялык жана практикалык маселелери [Текст] / И. Бекбоев. – Бишкек: Педагогика, 2003. – 382 с.
4. **Сарылбекова, З.С.** Коммуникативные основа обучение кыргызкому языку в школах с русском языком обучение [Текст] / З.С. Сарылбекова. – Бишкек, 2014. – 168 с.
5. **Чыманов, Ж.А.** Кыргыз тилин окутуунун теориясы жана практикасы [Текст]: окуу китеби / Ж.А. Чыманов. – Бишкек, 2009. – 286 с.
6. **Тыныбекова, Ч.А.** Инсандын кош тилдүүлүгүн калыптандыруу жараянында маалыматтык-коммуникациялык технологияларды колдонуу менен окутуунун интерактивдүү усулдарынын пайдаланылышы [Текст] / Ч.А. Тыныбекова // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУМУ, 2021. - № 3. – С. 119-123.
7. **Алибекова, У.Б.** Научно-методические основы обучения курса манасоведения в средних школах [Текст] / У.Б. Алибекова // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУУ, 2018. - № 1. – 96 с.

DOI:10.54834/16945220_2023_2_204

Поступила в редакцию: 24.03.2023 г.

УДК:37.372.8

Абдыкулова Р.А.

д.и.н., проф. Кыргызско-Турецкого университета Манас, Кыргызская Республика

САНАРИП ДООРДО БИЛИМ БЕРҮҮ: ТАРЫХТЫ ОКУТУУДА БАТЫШ МАМЛЕКЕТТЕРИНИН ТАЖРЫЙБАЛАРЫ

Бул жумушта изилдөөнүн предмети болуп заманбап технологиянын өнүгүшү менен адамзаттын жашоосундагы бардык тармактарда кескин өзгөрүүлөр кирип, санариптешүү кадыресе көрүнүшкө айланып жатат. Булардын арасында эң маанилүү факторлордун бири- билим берүү тармагы жана адам баласынын жаңы маалыматтарды өздөштүрүүсү жана үйрөнүүсү. Изилдөөнүн максаты- батыш мамлекеттеринде онлайн билим берүүнүн өтмүшү жана анын ичинде тарыхты онлайн окутууга байланышкан илимий изилдөөлөр, жасалып жаткан теориялык жана практикалык иштерди талдоо. Изилдөө методдору- анализ-синтез жана дедукция методдору пайдаланылды. Изилдөөнүн жыйынтыгы-билим берүү маселесинде санарип технологияны колдонуу учурдун талабына айланганы тастыкталды. Изилдөөнүн илимий баалуулугу-интернет технологиясынын пайда болушу жана өнүгүшүнүн башаты болгон батыш мамлекеттериндеги тажрыйбаларды илим дүйнөсүнө сунуу. Алынган натыйжалардын практикалык мааниси-салттык билим берүүнүн ордун онлайн билим берүү акырындык менен ээлей баштады. Санарип доордо билим берүү маселесин изилдөөнүн келечеги- Кыргызстанда бул форматта билим берүүнү өнүктүрүүдө башкалардын тажрыйбаларынан пайдалануу максатын көздөйт.

Негизги сөздөр: билим берүү; технология; онлайн; булактар; тарых; окутуу; методика; санарип.

ОБРАЗОВАНИЕ В ЭПОХУ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ: ОПЫТ ЗАПАДНЫХ СТРАН НА ПРИМЕРЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ИСТОРИИ